

STORMENS DÖTTRAR

ALVABLOT

Lärohandledning
av Pär Sahlin

ULRIKA
KÄRNBORG

NATUR &
KULTUR

Lärohandledning till **ALVABLOT**

Av Pär Sahlin

Det här är en lärohandledning till boken *Alvablot* av författaren Ulrika Kärnborg, utgiven av bokförlaget Natur & Kultur. I lärohandledningen finns tankar, idéer och förslag på hur du kan arbeta med boken tillsammans med dina elever.

Bokens handling

Alvablot handlar om flickan Gylla som är träl på gården Harg. På gården styr husbonden Björn trälarna med järnhand. Björn har ett gott öga till Gyllas mor Herkja, som han en gång köpte på slavmarknaden i Hedeby och han är far till Gyllas bror Lill-Leif. Livet på Harg är hårt och förutsägbart för Gylla och de andra trälarna. Att bli en fri människa kan de bara drömma om. När Björns hustru Gyrid blir sjuk förändras allt. Till gården kallas völvan Torborg, som är kunnig i trollkraft och läkekonst. Men inte heller hon kan hjälpa Gyrid. På gården börjar det i stället talas om människooffer som det enda sättet att få Gyrid frisk. Plötsligt är Gyllas liv i fara.

Alvablot är den andra delen i bokserien *Stormens döttrar*. Den första delen, *Nattflygare*, är en berättelse inspirerad av häxprocesserna i Älvdalen 1667. Den tredje delen, *Budbärare*, utspelar sig i Stockholm under rösträttsrörelsens viktiga år 1911.

Samtala om läsningen

Att låta eleverna samtala om boken före, under och efter läsningen fungerar som ett stöd för dem att förstå och leva sig in i det de läser. Samtalen kan röra allt från handlingen, karaktärerna och miljöerna till språket och berättartekniska drag. I samtalen får eleverna möjlighet att reflektera och fördjupa sina tankar och känslor som läsningen väcker.

Boken *Alvablot* utspelar sig under vikingatiden och eleverna får i skönlitterär form möta människor som levde i Sverige under denna tid. Här finns intressanta teman att diskutera som exempelvis maktförhållandena på en gård under vikingatiden eller religionens betydelse för människornas vardag. Boken gestaltar frågor om frihet och ofrihet och mäns, kvinnors och barns olika livsvillkor under vikingatiden.

Använd dig gärna av samtalsmodeller som uppmuntrar eleverna att våga prata och delge sina tankar, till exempel EPA-modellen där eleverna först funderar Enskilt, sedan i Par för att därefter diskutera gemensamt med Alla.

Ord och uttryck

I boken finns en rad ord och uttryck som hör till vikingatiden. Många av dessa kan eleverna uppfatta som utmanande, ålderdomliga och svåra att förstå. Samtidigt är det inte säkert att de står i vägen vare sig för elevernas läsupplevelse eller för förståelsen av texten som helhet. Vill du som lärare arbeta med orden och uttrycken finns de i anslutning till frågorna som hör till rubriken Under läsningen.

Före läsningen

Här nedan följer förslag på uppgifter att göra före läsningen.

Titta på omslaget

Låt eleverna titta på omslaget och läsa baksidestexten.

1. Vad heter författaren som har skrivit boken? Känner du till några fler böcker som författaren har skrivit? Vad heter de böckerna?
2. Vad tror du att titeln Alvablot syftar på?
3. Vad föreställer omslaget? Vem tror du att personen på omslaget är?
4. Vad får du veta i baksidestexten?
5. Vad för slags bok verkar Alvablot vara?
6. Vad tror du kommer att hända i boken?

Vikingatiden och att blota

Boken utspelar sig under vikingatiden. I slutet av boken (s. 173–175) skriver författaren om den historiska perioden, bland annat om hur det vikingatida samhället var indelat och om kvinnans roll. Ett sätt att förbereda och väcka elevernas nyfikenhet inför läsningen av boken är att läsa de sista sidorna eller att samtala med eleverna om vikingatiden. Boken fungerar mycket väl att arbeta med i ett ämnesövergripande arbete mellan svenska och de samhällsorienterande ämnena.

Under läsning

Här nedan följer förslag på frågor att samtala om under läsningen.

Prolog s. 5 – 9

Läs prologen högt för eleverna eller låt dem läsa på egen hand. Samtala om texten utifrån nedanstående frågor.

Ord och uttryck: mjöd, slav, blotoffer, svearnas rike, särk, träl

1. Vad för slags plats utspelar sig texten på? Vad får du veta om platsen?
2. Varför är inte de manliga slavarerna lika eftertraktade?
3. Vad får du veta om Herkja? Ge minst två exempel.
4. Vad kallar nordborna sina slavar?
5. Nämn minst en sak som du undrar över efter att ha läst eller hört prologen.

Kapitel 1 – 5, s. 10 – 40

Läs texten och svara på frågorna.

Ord och uttryck i texten: offerträd, hirdmän, så split, avträde, frilla, gille, dryckeshorn, frände, Särkland, långhus, bronsdolk, kulthus, blota, stormän

1. Vad får du veta om Gylla och Herkja i de första kapitlen? Ge minst två exempel.
2. Vilka är Björn och Gyrid?
3. Varför har Gyllas familj haft en bättre ställning på gården än övriga trälar?
4. Varför är Aske så arg på Lill-Leif?
5. Varför offerar Björn inne i kulthuset? Vad offerar han?

Kapitel 6 – 10, s. 41 – 71

Läs texten och svara på frågorna.

Ord och uttryck i texten: löga, völva, fränka, farsot, hätta, sejda, tidenden

1. Hur går höstblotet i kulthuset till? Använd dig av orden först, sedan och till slut som stöd när du återger händelsen.
2. Vilka framtidsplaner har Halte för Gyllas familj?
3. Varför blir folket på gården oroliga när Björn inte ger sig ut och reser, som han brukar?

4. Varför skickar man efter völvan Torborg? Vilka magiska krafter anser man att en völva har? Ge minst två exempel.
5. Varför vill Torborg prata med Gylla?

Kapitel 11 – 15, s. 72 – 106

Läs texten och svara på frågorna.

Ord och uttryck i texten: kubbstol, vårdsånger/vårdlocker, trollkona, malört

1. Hur går det till när Torborg sejdar? Använd dig av orden först, sedan och till slut som stöd när du återger händelsen.
2. Varför bråkar Björn och Torborg med varandra efter sejden?
3. Vad är det som Björn tänker göra med Gylla?
4. Hur lyckas Gylla fly till Birka?
5. På vilket sätt är staden Birka och Torborgs hem annorlunda jämfört med Hargsgården?

Kapitel 16 – 20 s. 107 – 136

Läs texten och svara på frågorna.

Ord och uttryck i texten: klut, rista blodörn, fredlös

1. Hur reagerar Gylla när hon får syn på flickan som blir såld som träl?
2. Varför förråder pälshandlaren Gylla?
3. Vad är ett Alvablot för något, enligt Aske?
4. Varför väljer Tyra att vara Tyr? När är hon hellre Tyra?
5. På vilket sätt menar Gylla att det inte går att jämföra hennes mamma med en burfågel?

Kapitel 21 – 26, s. 137 – 170

Läs texten och svara på frågorna.

Ord och uttryck i texten: goden, ämbar, sovel, brödlavar, spännbuckla

1. Hur lyckas Tyr bli fri under blotet?
2. Varför menar flera av de fria människorna att det är en ära för trälar som Gylla att bli offrad under alvablotet?

3. Vad är det som får Björn att avbryta alvablotet?
4. Hur reagerar Björn när Herkja berättar om deras första tid tillsammans?
5. Varför, tror du att blir det så viktigt för Gylla att flytta till Birka?

Faktadel Vikingatiden s. 173 – 175

Läs texten och svara på frågorna.

1. Mellan vilka år infann sig den period som kallas vikingatiden?
2. Hur var det vikingatida samhället indelat?
3. Hur var kvinnans ställning under vikingatiden? Ge exempel från texten.
4. Vad trodde vikingarna på? Vad och varför offrade de till sina gudar?
5. Vad hette den största staden i svearnas rike under vikingatiden?

Efter läsningen

Efter läsningen passar det bra att ha ett avslutande boksamtal. Här nedan finns också förslag på kreativa övningar att göra i anslutning till boken.

Boksamtal

Samtala utifrån nedanstående frågor.

1. Hur tror du att det gick för personerna efter bokens slut? Hur har Gylla, Tyr och Torborg det i Birka? Kommer Herkjäs och Haltes dröm om frihet att gå i uppfyllelse? Vad hände med Björn och hans familj?
2. På vilket sätt var livet annorlunda för trälarna jämfört med fria människor under vikingatiden?
3. Vilka skillnader fanns det i kvinnors och mäns sysslor under vikingatiden? På vilket sätt är det likt/olikt hur det är i dag?
4. Vilken person skulle du helst vilja vara i berättelsen? Berätta varför?
5. Finns det något i boken som du kan känna igen dig i trots att den utspelar sig under vikingatiden? Ge exempel.
6. Var det något som du undrade över i berättelsen? Vad var det?
7. På vilket sätt påminner boken om andra böcker, filmer, spel som du har läst eller sett?
8. Tycker du att boken slutade lyckligt eller olyckligt? Förklara hur du tänker.
9. Finns det något i berättelsen som vi kan lära oss av i dag, tycker du? Vad är det i så fall?

Kreativa uppgifter

Under och efter läsningen passar det att göra olika kreativa uppgifter som kan kopplas till boken. Här nedan finns förslag på sådana uppgifter.

Skriv om Gyllas nya liv

Tänk dig att du är Gylla och att du har bott hos Torborg i Birka ett tag. Hur är ditt nya liv? På vilket sätt är det annorlunda jämfört med ditt tidigare liv? Vad gör du på dagarna? Vilka umgås du med? Välj en dag och berätta om ditt nya liv i Birka.

Illustrera en scen eller händelse ur boken

Välj ut en scen eller händelse ur boken och illustrera den. Du kan till exempel rita eller måla en bild från marknaden i Hedeby när Herkja och Halte säljs till Björn eller när Gylla flyr till Birka eller när hon ska offras under alvablotet. Vilka personer finns med i scenen/händelsen? Var någonstans utspelar sig den? Vilka känslor vill du förmedla i bilden? Fundera vilket material som du vill använda för att få fram bästa effekt i bilden, till exempel blyerts, kol, färgpennor, akvarellfärger etc.

Skriv en faktatext om asagudar eller völvor

Under vikingatiden trodde människorna på asagudar som exempelvis Oden, Tor, Frej och Freja. Gudarna fanns ständigt närvarande hos människorna i deras vardag. De offrade till exempel till gudarna för att få god skörd. Man trodde också att vissa människor hade magiska förmågor, som exempelvis völvorna. Ta reda på mer om asatron, om völvor eller om den nordiska mytologin. Skriv en faktatext om ditt valda ämne. Redovisa din text för dina klasskamrater.